

SOCIOLOGIE ROMÂNEASCĂ

Director: D. GUSTI

BIBLIOTECA
SECȚIA ISTORIE
ACADEMIEI R.P.R.

ANUL IV, Nr. 4-6

APRILIE - IUNIE, 1939

FUNDAȚIA CULTURALĂ REGALĂ „PRINCIPELE CAROL” – SERVICIUL SOCIAL
INSTITUTUL DE CERCETĂRI SOCIALE AL ROMÂNIEI

SOCIOLBUC

GRADUL DE MODERNIZARE AL REGIUNILOR RURALE ALE ROMÂNIEI

Am cartografiat tabela reprodusă în anexă, care cuprinde procentul de neștiutori de carte, constatat cu prilejul recensământului din 1930, în populația rurală¹⁾, de dragul lămuririlor ce pot fi obținute astfel asupra măsurii în care s'au modernizat diferitele regiuni ale țării.

Procentul neștiutorilor de carte s'a modificat considerabil în decursul celor nouă ani trecuți dela recensământul din 1930. Cercetările din vara 1938 ale Echipelor Regale Studențești²⁾, în cadrul cărora a fost întreprins și un recensământ al științei de carte, au arătat peste tot o diminuare apreciabilă a analfabetismului, iar în Basarabia scăderi de până la 30%. Împărțirea administrativă reprezentată pe harta alăturată, cea din 1931, a suferit și ea între timp, prin legile de organizare administrativă din 1931 și 1938, modificări considerabile, atât în ceea ce privește numărul cât și delimitarea plășilor.

Astfel, harta alăturată, care reprezintă cartografic o situație considerabil modificată, este, din punctul de vedere al științei de carte actuale a României, un document istoric.

Importanța acestei hărți rezidă în faptul că ea constituie întâiul mijloc eficace de a delimita obiectiv regiunile în care se subîmparte țara din punct de vedere al adaptării locuitorilor la condițiile vieții moderne.

Mai nimeni nu știe, în această privință, altceva decât spun constatările foarte generale: „Basarabia e mult mai *înapoată* decât restul țării; iar, în aceasta, Ardealul și Bucovina *întrec* Muntenia și Moldova”.

Atlasurile speciale ale României, cum sunt cel lingvistic³⁾ și cel al agriculturii⁴⁾, nu îngăduesc delimitarea pomenită. Niciunul nu ne duce în centrul fenomenului care ne preocupă: adoptarea atitudinilor și tehnicilor, proprii populațiilor rurale a țărilor ce ne servesc drept model din punctul de vedere al organizării vieții rurale. Atlasul lingvistic stabilește ariile dialectelor și graiurilor românești pe teritoriul țării. Cert, că diferitele arii constatate corespund și unor anumite deosebiri de stare culturală; stările culturale respective nu pot fi cunoscute, însă, din atlas, ci trebuiesc stabilite prin cercetări deosebite, purtând asupra altor manifestări (igienă, alimentație, gradul de productivitate al muncii, capacitate de a-și valorifica produsele, de a-și însuși perfecționări tehnice etc.). Atlasul agricol, la rândul lui, oferă o serie de indicații complimentare: randamentul la hectar al diferitelor culturi, măsura în care sunt adoptate unele culturi de mai mare productivitate (sfeclă de zahăr, tutun, pomi fructiferi, plante furajere) și măsura în care sunt crescute animale de rentă; înzestrarea cu animale de tracțiune, cu unelte cu tracțiune animală și cu mașini. Dar, ca tot ce privește agricultura, aceste date sunt în funcțiune nu numai de nivelul cultural al populației, ci și de condițiile cosmologice, de sol și de climă.

Știința de carte este mult mai potrivită pentru acest scop. În procesul de trecere dela forma de viață arhaică la viața orânduită rațional, științei de carte îi revine rolul de stimulent și de suport al modernizării.

Forma de viață arhaică a țăranimilor se ba-

¹⁾ Obținută dela Institutul Central de Statistică, prin bunăvoința d-lui Director Dr. Sabin Manuilă și a d-lui Dr. D. C. Georgescu. De curând constatările cu privire la știința de carte ale Recensământului din 1930 au devenit accesibile și marelui public, volumul III al rezultatelor acestui Recensământ fiind pus în comerț.

²⁾ Aceste cercetări au fost prelucrate în cursul lernii trecute și se află acum sub tipar.

³⁾ *Atlasul lingvistic român*, publicat de Muzeul limbii române din Cluj, sub Înaltul Patronaj al M. S. Regelui Carol II, de Sever Pop și Emil Petrovici, sub direcția lui Sextil Pușcariu, 10 vol., în curs de apariție din 1937 și *Micul Atlas lingvistic român*, 1937.

⁴⁾ *L'Agriculture en Roumanie*. Atlas statistique, publié par le Ministère de l'Agriculture et des Domaines, București, 1938.

zează pe tradiție; aceasta limitează orizontul geografic la câteva sate și la regiunea dela ai cărei locuitori se obțin, prin schimb, produsele, pe care natura nu le produce în regiunea proprie, ea impune confecționarea în gospodărie a tuturor lucrurilor necesare și numai a acestora; tot ea oferă elementele folclorice, din a căror combinare la infinit, potrivit procedeeleor, apucate și ele din bătrâni, trăește spiritualitatea arhaică.

Viața modernă raționalizată, dimpotrivă, urmărește diviziunea muncii și specializarea și se bazează pe transmiterea scrisă. Se tinde la integrarea cât mai completă și a satelor în viața națiunii. Orizontul geografic e lărgit până la limitele întregului teritoriu și a planetei, prin chemări la armată și la lucru; producția e specializată în culturile cele mai rentabile, îndrumată să producă cât mai mult și să-și cumpere ceea ce poate fi produs mai ieftin altundeva. Spiritualitatea locală e înlocuită cu cultura comună națiunii întregi; tehnicile ei empirice de lucru, de vindecare, de trai, sunt înlocuite prin cunoștințe de agricultură rațională și zootehnie, de medicină, de igienă. Pentru toate aceste transformări, știința de carte e neapărat necesară: nu se poate circula în țară fără o oarecare cunoștință a cititului și scrisului, nu se poate vinde și cumpăra, nu se pot învăța câte sunt necesare.

Nu e de mirare că toate neamurile, dela Atlantic până la Pacific, și-au început și-și încep acțiunea de scoatere a populației țărănești din limita tradițională și de integrare a ei în viața întregului lor teritoriu și Stat, prin campanii de răspândire a științei de carte.

Totuși, răspândirea științei de carte nu reprezintă un indice perfect al „modernizării”. Nu-l poate constitui decât o tehnică potrivită măsurării acelei schimbări de atitudine, în care consistă „modernizarea”. Fiind poarta spre toate schimbările modernizatoare, știința de carte este, fără îndoială, indicele cel mai cuprinzător pentru stabilirea modernizării populațiilor rurale. Trebuie să fim seamă însă, la interpretarea datelor asupra științei de carte, de restricția de mai sus. A ști carte nu înseamnă a fi civilizată, ci creează numai premisele în vederea adoptării formei de viață, zise civilizată. Ca atare, e sigur că acolo unde lipsește știința de carte n'avem cum găsi

populații care au adoptat forma de viață raționalizată a epocii noastre. În schimb, e totdeauna problematică măsura în care ținuturile cu știință de carte au ajuns să-și însușească forma de viață, spre care-i îndrumă știința de carte și pe care le-o transmite cartea.

Înfățișând știința de carte a populației rurale mai mari de 7 ani din cele 322 plăși, în care era subîmpărțită țara în 1930, harta pe care o prezentăm, arată destul de amănunțit structura populației de pe teritoriul țării, din punctul de vedere al familiarizării cu scrisul și cititul.

Analiza ei poate preciza judecățile asupra măsurii în care s'au apropiat de stilul de viață modern diferitele regiuni ale țării.

Unitățile în care am putut subîmpărți țara, plășile, fiind numeroase, harta aceasta exprimă destul de apropiat situația științei de carte în fiecare punct al țării. Comparația cu hărțile care cartografiază media neștiutorilor de carte pe județe⁵⁾, poate învedera acest fapt.

Marea diversitate a țării din punctul de vedere al științei de carte o vedește faptul că putem întâlni în 1930, atât o plasă cu mai puțin de 10% neștiutori de carte, cât și 12 plăși care aveau între 70—80% neștiutori de carte.

Între limitele acestea, plășile în care era împărțită țara în 1930 se distribuiau în felul arătat în tab. I.

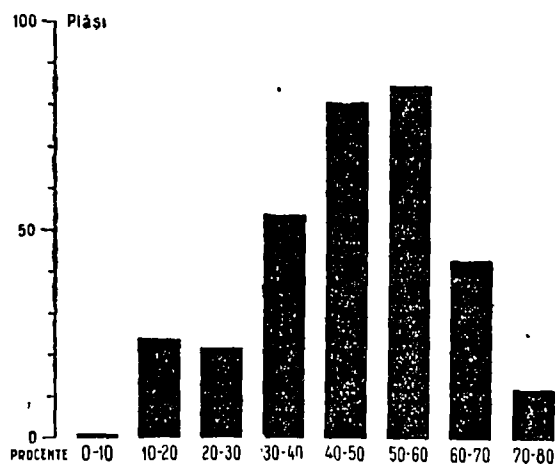
Tab. I. — *Plășile țării după procentul de neștiutori al populației rurale (1930)*

Procentul neștiutorilor	Numărul plășilor
0—10	1
10—20	24
20—30	22
30—40	54
40—50	81
50—60	85
60—70	43
70—80	12
Totalul plășilor	322

Analizând modul cum sunt distribuite plășile din aceste categorii pe teritoriul țării, observăm existența a 5 centre de știință de carte și a 5 centre de analfabetism.

⁵⁾ Astfel de hărți se găsesc în studiile care au înfățișat rezultatele recensământului din 1930 cu privire la știința de carte: Dr. S. Manuilă: *Știința de carte a populației României*, Arhiva pentru Știința și Reforma Socială, XIV, p. 931 și Dr. S. Manuilă și Dr. D. C. Georgescu în articolul *Populația* din vol. I al Enciclopediei României, apărut și ca extras sub titlul *Populația României*, în editura Institutului Central de Statistică.

Centrele de știință de carte sunt: 1) Ardealul de Sud-Vest, parte din Vâlcea și Argeș, Muscelul, Dâmbovița și Prahova; 2) Șesul Tisei dela plasa Oravița la Nord până la plasa Satu-Mare; 3) Bucovina și Năsăudul în jurul plășilor Dornei (C.-Lung) și Ștefan cel Mare (Rădăuți); 4) județul Cetatea-Albă; 5) plășile de-a-lungul râurilor (malul drept al Prutului, lunca porțiunii de jos a Siretului și lunca afluenților lui, Putna și Buzăul Ialomița) și a șoselelor ce duc la Galați și Brăila, cu o prelungire în Dobrogea.

Graful 1. — Distribuția plășilor după procentul de neștiutori de carte al populației rurale (1930)

Aceste centre de știință de carte se grupează în genere în jurul unor plăși cu peste 70% știutori de carte. Excepție fac: regiunea Ardealului de Sud-Vest și a județelor de munte ale Munteniei, care are la mijloc plasa Săcele (Brașov) cu peste 90% știutori de carte; Șesul Tisei și Cetatea-Albă, care au ca nuclee plăși cu peste 80% știutori de carte (Jimbolia, Centrală, Periam și Sân Nicolaul-Mare din Timiș; Aradul Nou din Arad; Săcueni din Bihor și Carei din Sălaj, respectiv Tarutino în Cetatea-Albă) și regiunea de pe arterele ce duc la porturile Dunării maritime, care este așezată în jurul unui bloc de 9 plăși cu un procent de știutori de carte mai ridicat de 60% (județul Brăila și plășile de jos din Covurului, Dealul și Câmpul din Râmnicul-Sărat, Slobozia și Ialomița, Dunărea din Constanța).

Centrele de analfabetism se găsesc localizate în: 1) Munții Apuseni în jurul plășii Vașcău și în masivul Poiana Rusca-Retezat; 2) Maramureș, Satu-Mare și Someș la miazăzi de plășile Iza și Vișău; 3) dealurile circumcarpatice și

câmpia dela poalele lor, din Munții Banatului (plasa Cornereva), prin Oltenia, Teleorman, Vlașca și Ilfov, Buzău, Vrancea, plășile Oituz și Tazlău, Bistrița și Siret (Bacău) la regiunea din jurul punctului de întâlnire între județele Vaslui, Tutova, Tecuci, Bacău și Roman și în Baia (Siret), Botoșani (plasa Botoșani), Dorohoi, cu nucleul în Vlașca; 4) Durostorul cu prelungire în Caliacra (plasa Ezıbei); 5) Basarabia cu centre în Hotin, șesul Bălților (pl. Slobozia-Bălți) și codrul Basarabiei (plășile Bravicea, Orhei, Călărași, Nisporeni și Hâncești Lăpușna). Cu excepția brăului circumcarpat Oltenia—Dorohoi, constituit din plăși cu mai puțin de 40% știutori de carte și cu un nucleu de plăși cu mai puțin de 30%, știutori de carte la mijloc (Zimnicea și Alexandria din Teleorman, întreg județul Vlașca și Budești din Ilfov), toate centrele de analfabetism au la mijlocul lor plăși cu mai puțin de 20% știutori de carte.

Restul regiunilor face trecerea dintre centrele de știință de carte și centrele de analfabetism. Astfel în jurul nucleului de plăși cu mai mult de 80% știutori de carte din Ardealul de Sud-Est se grupează spre Nord-Vest și Sud o cunună de plăși, cu mai mult de 70%, de 60% și de 50% de știutori de carte, care se prelungeste în centrul de analfabetism al Munților Apuseni pe văile Arieșului și în depresiunea Hațegului; iar în centrul de analfabetism din câmpia munteană și dela curmătura Carpaților prin plășile Cozia și Cotmeana din Vâlcea, prin Uda și Teleorman din Argeș, Găești, Titu, Finta din Dâmbovița, Filipești și Câmpia din Prahova, Buzău din Brașov.

Trebuesc remarcate pe această hartă câteva plăși izolate care se deosebesc de împrejurimea lor, prezentând, fie o știință de carte mai mare, fie una mai redusă decât aceasta. Sunt *centre de știință de carte în devenire*, respectiv *resturi din regiuni de analfabetism*. Printre întâiele, trebuie să socotim plasa Ocolul din Romanați, insulă cu 53% știutori de carte în largul Olteniei, care cu excepția Nordului Vâlcei se află numai pe treapta dintre 40—50% știutori de carte. O altă astfel de insulă este plasa Baia-Mare, cu 39% neștiutori de carte, flancată de plăși cu procente mult mai ridicate de neștiutori de carte din centrul de analfabetism din Nord: Șomcuta-Mare cu 51%, Mănăstur cu 45%, Sighet cu 49%, Oaș cu 59%, Seini cu 42%, Cehul-Silvaniei cu 45%. Dintre celelalte, sar în ochi plasa Moldova-Nouă din Caraș, (53% neștiutori de carte), prelungirea cen-

trului de neștiință de carte, Oltean în Munții din Sudul Banatului; plasa Budești din Ilfov cu 62% neștiutori de carte, promontor detașat al insulei de analfabetism Teleorman-Vlașca; Plasa Câmpul din Buzău, (cu 50% neștiutori de carte) vârî stingher al cununei de neștiință de carte Oltenia-Baia. Tot aci trebuie să socotim plășile cu 50—60% neștiutori de carte din Nordul Moldovei, resturi, capete și fragmente intermediare, care dăinuiesc din vremea când cununa de regiuni de neștiutori de carte circumcarpatică ajungea din Mehedinți în Dorohoi. Potrivit dinamicei, îndeajuns de cunoscute, a desfășurării în spațiu a fenomenelor sociale, insulele de știință de carte pomenite, sunt pe cale de a deveni centre de știință de carte, iar insulele de neștiutori, sunt resturi ale unor centre de neștiință de carte în curs de dispariție.

Structura culturala a țării, arătată de harta alăturată, evidențiază o serie de fapte, care merită să fie reținute. Cele mai importante dintre ele sunt, poate, *lipsa de omogenitate a Ardealului și așezarea Bucureștilor în miezul cununii de știință de carte redusă Mehedinți-Baia.*

Procentul relativ ridicat al științei de carte a populației rurale ardelene (67,3%), se dovedește a fi media între știința de carte foarte diferită a regiunilor istorice, județelor și plășilor Ardealului, (în medie, județele Transilvaniei propriuzise, numără 73,8% știutori de carte, județele Banatului 80,1%, iar județele Crișanei și Maramureșului 67,8%). Cum am văzut, Ardealul rural prezintă atât plăși cu 9,9% neștiutori de carte, cum sunt Săcelele Brașovului, cât și plăși cu 71,2%, respectiv 72,1% și 75,2%, cum sunt plășile Vașcău, Vișeu și Iza. Ardealul, în genere, privit în perspectiva nivelului mediu, nu este în întregime așa de „înaintat”, pe cât se crede de obicei. Nivelul acesta mediu este o abstracție, care acoperă nivelul într'adevăr remarcabil al centrului de știință de carte din Ardealul de Sud-Est și nivelul surprinzător de jos al populației barierei de munți din Nordul și Apusul Transilvaniei (Someșul străpunge această barieră, Mureșul însă nu). Între extremele indicate, aproape fiecare din „văile” și „țările” în care e atât de bogat Ardealul, are nivelul ei specific.

Triunghiul Brașov-Făgăraș-Sibiu-Târnava se dovedește a fi pepiniera noastră cea mai de seamă de burghezie rurală.

Celelalte centre de știință de carte: Câmpia Tisei, Năsăudul și Bucovina, județele din Nordul

Munteniei și din jurul porturilor Dunării-de-Jos, sunt toate la fel, regiuni cu o pătură destul de groasă de țărâtime chiabură.

Oltenia, Muntenia și Moldova constituiesc, pe cât se vede, cu excepția centrului de știință de carte din jurul Brăilei și Galațiilor și a județelor de munte (Vâlcea-Prahova), un centru relativ de neștiință de carte. Deși foarte întrepidă, populația părții apusene a Câmpiei românești, îndeșită de abea în cursul ultimei sute de ani, prin așezări masive de populație supranumerară din județele de munte și de refugiați din peninsula balcanică, constituie o problemă pentru administrația noastră de Stat și îndeosebi pentru organele preocupate de răspândirea civilizației. Satele mai puțin prospere ale Moldovei de mijloc, cu populații venite în cursul veacului al XIX-lea din Codrii Basarabiei, ridică aceeași problemă. Faptul că în jurul Bucureștilor știința de carte e foarte redusă, pe când în raza Galațiilor și Brăilei ea este relativ ridicată, constituie o problemă, care ar merita să fie lămurită prin cercetări monografice.

Explicația acestei structurări a poporului românesc, din punctul de vedere al științei de carte a populației din diferitele ei regiuni și a modernizării acestora, o oferă cadrele vieții sociale a acestor regiuni: orografia lor; neamul și tradiția culturală a locuitorilor; în cazul Românilor, conformația fizică și psihică specifică regiunii; trecutul social și politic al locuitorilor ei, încadrarea lor mai strânsă în evoluția actuală a țării; procesele sociale care le sunt specifice.

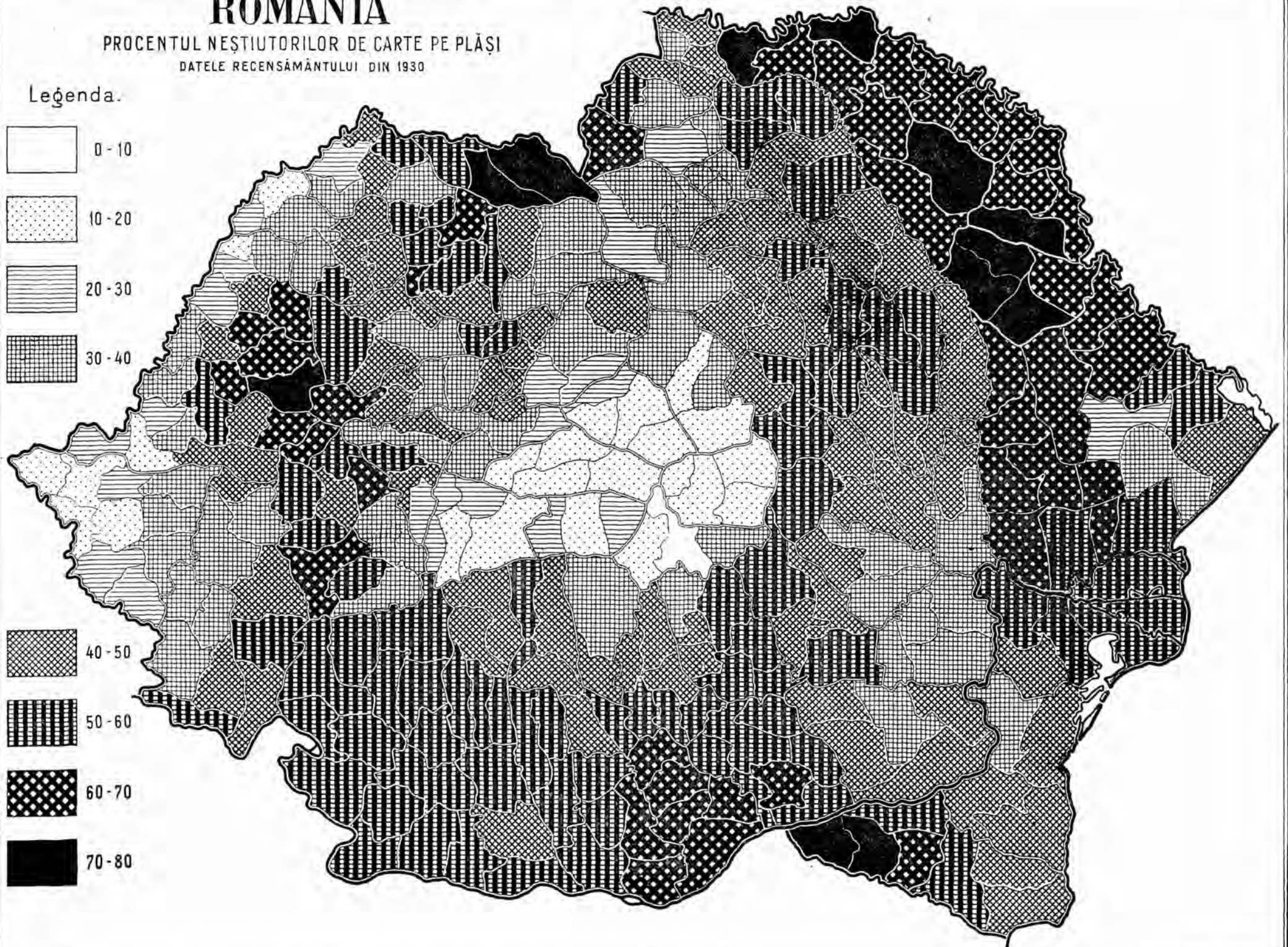
Putem verifica, și cu acest prilej, justetea constatării că niciunul din aceste cadre nu determină singur starea culturală a regiunilor țării. Pe alocuri e precumpănit unu, aiurea altul; fiecare din ei este sensibil pretutindeni ca factor condiționant.

Astfel, centrele de analfabetism ardelene, localizate în cele trei masive muntoase ale frontului apusean al Carpaților (Munții Maramureșului, Munții Apuseni, Masivul Poiana Rusca-Retezat) sunt datorite, de sigur, în bună parte *orografiei și dificultăților de comunicație* ce decurg din ea. Faptul, însă, că județele de munte ale secuilor fac parte din Centrul de știință de carte al Transilvaniei de Sud-Est arată *importanța acțiunii de Stat* în răspândirea științei de carte și a înlesnirilor civilizației moderne. Maramureșul, Munții Apuseni și Hațeșul, au rămas centre de analfabetism, pentrucă administrația austriacă și apoi maghiară, nu a socotit util să construiască șosele, să înființeze școli

ROMANIA

PROCENTUL NEȘTIUTORILOR DE CARTE PE PLĂȘI
DATELE RECENSĂMĂNTULUI DIN 1930

Legeanda.

Cartograf Victor Popescu

Harta 1. — Știința de carte a populației rurale mai mari de 7 ani, pe plăși, la data recensământului din 1930 (hartă de bază).

Harta 2. — Știința de carte a populației rurale mai mari de 7 ani, pe județe, la data recensământului din 1930 (hartă de orientare cu împărțirea administrativă din 1930).

și să organizeze aceste regiuni. Basarabia, în care Statul rus a copleșit de privilegiile coloniile germane din Sud, oferindu-le, astfel, posibilitatea de a-și organiza ele însele școli, dar nu s'a ocupat de Români, (regiunea „Codrului”, inima românească a Basarabiei, era în 1930, la 12 ani după Unire, încă o insulă de analfabetism) este o altă dovadă convingătoare pentru importanța factorului acesta.

Acest fapt al purtării deosebite de grijă de care au beneficiat diferitele regiuni și populații, trebuie ținut în seamă atunci când se privește faptul că așezările unora din frânturile etnice, așezate pe pământ românesc, coincid cu centrele de știință de carte. Nivelul acestora se datorește nu atât unor deosebiri de neam, cât beneficiului îndelungat de privilegiu economic și a unei purtări de grijă în privința culturii. Dovada că nu poate fi vorba de aptitudini mai reduse ale Românilor pentru învățătura de carte și pentru deprinderea cu atitudinile civilizației moderne, o oferă tocmai Transilvania de Sud-Est, șesul Tisei, Năsăudul și Bucovina și județele de munte cuprinse între Vâlcea și Prahova, unde populație românească prezintă procente ridicate de știutori de carte. Vecinătatea elementelor favorizate: săsesc, șvăbesc, maghiar și secui, a stimulat, de sigur, pe Români. Nuclee noi de știință de carte în regiuni atât de lipsite de elemente străine, cum e plasa Ocolul din Romanai, sau centrul din jurul Galaților și a Brăilei, arată, însă, că acest stimulent nu e indispensabil.

Toate regiunile locuite de Români, sunt pe cale de a-și însuși știința de carte și de a se familiariza cu înlesnirile civilizației moderne. Ele nu au atins însă pretutindeni același stadiu de evoluție. Nordul Munteniei, cu plaiurile lui, al căror prinos de populație s'a scurs, fără întrerupere, la

șes, făcând cu puțință o relativă concentrare a averilor și, la fel, județele de munte ale Moldovei de Nord sunt mult mai înstărite și mai integrate în civilizația modernă decât județele de șes cu o populație colonizată. Maramureșul, Munții Apuseni, Basarabia centrală, la rândul lor, n'au atins nici măcar stadiul acestora din urmă.

Structura țării din punctul de vedere al familiarizării ei cu civilizația modernă, trebuie să fie ținută în seamă. Ea îngăduie conducătorilor să-și diferențieze acțiunea după starea deosebitelor regiuni. Pot evita pulverizarea indistinctă a mijloacelor și urmări deliberat nivelarea diferențelor prea accentuate între regiuni⁹⁾, prin eforturi speciale în cele înapoiate.

Sigur că în decursul celor nouă ani trecuți dela recensământul din 1930, știința de carte va fi sporit, într'o oarecare măsură, și în centrele relative de știință de carte arătate. Dar deosebirile dintre regiunile centre de analfabetism și regiunile centre de știință de carte, vor putea fi constatate și cu prilejul recensământului din 1940 (atenuate, e drept, prin creșterea proporțional mai repede a procentului știutorilor de carte în regiunile centre de analfabetism).

Numai o campanie de modernizare a regiunilor centre de analfabetism ar putea schimba dela rădăcină starea acestor regiuni și înlătura inferioritatea lor, urmă a stăpânirilor străine care mai dăinuște.

O acțiune corespunzătoare, de stimulare a progreselor din centrele de știință de carte, ar trebui să întregască acțiunea din regiunile înapoiate, spre a scoate progresele țării de sub imperiul întâmplării și a le pune în întregime sub semnul dirijării.

ANEXĂ: PROCENTUL ȘTIUTORILOR DE CARTE ÎN POPULAȚIA RURALĂ, PE PLĂȘI (Recensământul din 1930)

<i>Județul Alba</i>	60,0	6. Plasa Teluș	62,5
1. Plasa Abrud	60,6	7. " Vințul-de-Jos	53,7
2. " Aiud	58,5		
3. " Ighiu	49,9	<i>Județul Arad</i>	64,8
4. " Ocna-Mureșului	62,0	1. Plasa Aradul-Nou	81,1
5. " Sebeș	73,3	2. " Chișineu-Criș	68,9

⁹⁾ Lipsa unui raport între numărul posturilor de învățători și măsura științei de carte a populației diferitelor județe ale țării, este arătată în cercetarea „Știința de carte și numărul învățătorilor”, întreprinsă de d. Ing. I. Measnicov și apărută în această revistă (An. II, Nr. 2—3).

3. Plasa Hălmaşiu	38,0
4. " Ineu	48,1
5. " Pecica	79,5
6. " Radna	56,5
7. " Sfânta Ana	71,6
8. " Sebiş	57,6
9. " Şiria	68,5

Judeţul Argeş 50,1

1. Plasa Argeş	50,2
2. " Dâmbovnic	47,9
3. " Oituz	46,0
4. " Teleorman	52,2
5. " Uda	52,7

Judeţul Bacău 47,0

1. Plasa Bistriţa	46,6
2. " Muntele	52,9
3. " Oltuz	46,6
4. " Siret	47,9
5. " Tazlău	40,3

Judeţul Baia 52,3

1. Plasa Moldova	55,1
2. " Paşcani	47,5
3. " Siret	53,9

Judeţul Bălţi 28,8

1. Plasa Făleşti	31,4
2. " Râşcani	30,0
3. " Slobozia-Bălţi	24,4

Judeţul Bihor 51,6

1. Plasa Aleşd	34,4
2. " Beiuş	32,8
3. " Beliu	35,7
4. " Ceica	31,0
5. " Centrală	71,8
6. " Marghita	63,7
7. " Salonta	66,1
8. " Săcueni	85,4
9. " Sărărad	74,2
10. " Tileagd	50,5
11. " Tinca	51,4
12. " Vaşcău	28,1

Judeţul Botoşani 50,2

1. Plasa Botoşani	48,1
2. " Jijia	52,4
3. " Siret	50,6

Judeţul Brăila 63,3

1. Plasa Călmăţui	63,7
2. " Ianca	63,2
3. " Silistraru	65,3
4. " Viziru	60,6

Judeţul Braşov 82,7

1. Plasa Bran	82,4
2. " Buzăul Ardelean	66,1
3. " Săcele	90,1

Judeţul Buzău 49,9

1. Plasa Buzău	46,3
2. " Câmpul	49,9
3. " Slănic	52,6
4. " Tohani	52,5

Judeţul Cahul 32,6

1. Plasa Cantemir	33,7
2. " Ioan Voevod	34,8
3. " Ştefan cel Mare	31,2
4. " Traian	30,5

Judeţul Caliacra 51,8

1. Plasa Balciu	58,0
2. " Casim	57,3
3. " Ezibei	46,4

Judeţul Câmpulung 67,8

1. Plasa Dornel	72,2
2. " Humorului	69,7
3. " Moldovei	62,7

Judeţul Caraş 60,9

1. Plasa Bocşa Montană	66,3
2. " Bozovici	54,0
3. " Moldova Nouă	46,5
4. " Oraviţa	66,8
5. " Reşiţa	62,1

Judeţul Cernăuţi 57,5

1. Plasa Cosminului	53,4
2. " Nistrului	57,4
3. " Prutulul	53,2
4. " Şipeniţului	65,2

Judeţul Cetatea-Albă 53,8

1. Plasa Cazaci	41,9
2. " Tarutino	76,6
3. " Taşlăc	37,4
4. " Tatar Bunar	68,5
5. " Tuzla	57,9
6. " Volintiri	41,0

Judeţul Ciuc 74,9

1. Plasa Centrală	82,3
2. " Frumoasa	67,4
3. " Gheorgheni	69,5
4. " Sân-Martin	84,3

Judeţul Cluj 52,0

1. Plasa Borşa	50,4
2. " Cluj	60,2
3. " Gilău	55,8
4. " Hida	50,6
5. " Huedin	49,2
6. " Moclu	45,3
7. " Sărmaşul	47,1

Judeţul Constanţa 60,4

1. Plasa Horincea	59,7
2. " Prutul de Jos	61,1

Județul Căușeni	56,2
1. Plasa Dunărea	61,1
2. „ Mangalia	53,1
3. „ Ovidiu	59,8
4. „ Traian	53,0

Județul Dâmbovița	50,7
1. Plasa Fînța	46,6
2. „ Găești	46,7
3. „ Pucioasa	57,9
4. „ Târgoviște	50,6
5. „ Titu	48,9
6. „ Volnești	54,5

Județul Dolj	45,7
1. Plasa Amaradla	44,3
2. „ Bârca	49,4
3. „ Calafat	48,8
4. „ Gângiova	45,1
5. „ Ocolu	43,3
6. „ Plenița	44,5

Județul Dorohoi	44,4
1. Plasa Bașeu	42,2
2. „ Herțu	42,6
3. „ Siret	49,1

Județul Durostor	34,3
1. Plasa Accadânlar	22,6
2. „ Curtbunar	33,2
3. „ Siliștra	49,7
4. „ Turtucalea	28,2

Județul Făgăraș	78,0
1. Plasa Arpașul de jos	75,5
2. „ Făgăraș	81,7
3. „ Șercaia	74,7

Județul Fălciu.	56,0
1. Plasa Dimitrie Cantemir	57,6
2. „ Mihail Kogălniceanu	54,6

Județul Gorj	46,9
1. Plasa Gilortul	44,4
2. „ Jiu	44,7
3. „ Novaci	48,7
4. „ Vulcan	49,7

Județul Hotin	28,4
1. Plasa Briceni	31,6
2. „ Hotin	24,2
3. „ Lipcani	32,3
4. „ Securenți	24,6

Județul Hunedoara	47,8
1. Plasa Avram Iancu	36,4
2. „ Brad	41,9
3. „ Deva	54,4
4. „ Geoagiu	36,6
5. „ Hațeg	36,2
6. „ Hunedoara	43,6

7. Plasa Ila	41,6
8. „ Orăștie	63,2
9. „ Petroșani	65,2
0. „ Pui	41,2

Județul Ialomița	56,0
1. Plasa Călărași	58,8
2. „ Lehliu	51,5
3. „ Slobozia	60,4
4. „ Tândărei	59,5
5. „ Urziceni	50,2

Județul Iași	53,6
1. Plasa Bahlui-Cărligătura	52,2
2. „ Cadru	52,9
3. „ Turla	56,3

Județul Ilfov	42,2
1. Plasa Băneasa	45,2
2. „ Budești	37,8
3. „ Domnești	41,8
4. „ Fierbinți	43,2
5. „ Oltenița	40,4
6. „ Sărulești	46,1
7. „ Vidra	41,5

Județul Ismail	40,5
1. Plasa Bolgrad	44,0
2. „ Chilia Nouă	45,7
3. „ Fântâna Zânelor	38,3
4. „ Reni	35,4

Județul Lăpușna	27,6
1. Plasa Călărași	29,1
2. „ Chișinău	32,0
3. „ Hâncești	24,2
4. „ Nisporeni	25,1

Județul Maramureș	31,4
1. Plasa Iza	24,8
2. „ Sighet	41,0
3. „ Vișeu	27,9

Județul Mehedinți	45,6
1. Plasa Câmpu	44,6
2. „ Cioșani	46,3
3. „ Motru	46,0
4. „ Ocolu	46,3

Județul Mureș	64,7
1. Plasa Band	57,2
2. „ Mercurea Nirajului	79,7
3. „ Mureș	73,7
4. „ Râciu	51,4
5. „ Reghin	61,0
6. „ Teaca	59,1
7. „ Toplița	57,7

Județul Muscel	59,5
1. Plasa Podgoria	57,7
2. „ Radu Negru	66,5

<i>Județul Năsăud</i>	64,1	<i>Județul Sălaj</i>	62,6
1. Plasa Bărgău	67,5	1. Plasa Carei	80,5
2. " Năsăud	53,3	2. " Cehul Silvaniei	55,1
3. " Rodna	68,0	3. " Crasna	47,6
4. " Șieu	67,5	4. " Jibou	50,7
<i>Județul Neamț</i>	56,8	5. " Șimleul Silvaniei	61,5
1. Plasa Bistrița	55,4	6. " Tâșnad	69,9
2. - De Mijloc	55,7	7. " Valea lui Mihai	76,9
3. " Muntele	61,6	8. " Zalău	58,4
4. " Neamț	57,3	<i>Județul Satu-Mare</i>	58,6
<i>Județul Odorhei</i>	84,5	1. Plasa Arded	68,7
1. Plasa Cristur	83,8	2. " Bala Mare	60,7
2. " Ocland	86,9	3. " Mânăștur	45,2
3. " Odorhei	87,3	4. " Oașu	41,3
4. " Praid	79,4	5. " Satu Mare	72,7
<i>Județul Olt</i>	42,4	6. " Seini	58,5
1. Plasa Drăgănești	40,3	7. " Șomcuta Mare	48,8
2. " Dumitrești	40,8	8. " Ugocea	58,1
3. " Spineni	46,0	<i>Județul Severin</i>	57,0
<i>Județul Orhei</i>	31,0	1. Plasa Birchiș	55,5
1. Plasa Bravicea	26,6	2. " Caransebeș	50,9
2. " Ciocâlteni	32,3	3. " Făget	61,9
3. " Mascăuți	30,2	4. " Lugoj	62,1
4. " Rezina	36,0	5. " Orșova	59,3
<i>Județul Prahova</i>	51,4	6. " Teregova	49,1
1. Plasa Câmpina	54,4	<i>Județul Sibiu</i>	82,0
2. " Drăgănești	46,1	1. Plasa Mercurea Sibiului	75,6
3. " Filipești	56,5	2. " Ocna Sibiului	79,5
4. " Ploești	48,5	3. " Săliște	87,3
5. " Sinaia	64,9	4. " Sibiu	84,3
6. " Urlați	48,9	<i>Județul Someș</i>	44,8
7. " Văleni	47,6	1. Plasa Beclean	47,5
<i>Județul Putna</i>	52,4	2. " Dej	45,4
1. Plasa Mărăgești	57,2	3. " Gârbou	33,3
2. " Trotuș	53,5	4. " Gherla	52,6
3. " Vrancea	45,8	5. " Heanda	40,9
<i>Județul Rădăuți</i>	61,2	6. " Lăpuș	39,0
1. Plasa Putilei	33,9	<i>Județul Sorocea</i>	36,0
2. " Siret	60,1	1. Plasa Bădiceni	34,1
3. " Ștefan Vodă	71,6	2. " Climăuți	36,5
<i>Județul R.-Sărat</i>	59,6	3. " Cotlugeni Mari	37,6
1. Plasa Câmpul	64,5	4. " Florești	35,9
2. " Dealul	60,9	<i>Județul Storojineț</i>	54,9
3. " Muntele	52,9	1. Plasa Ceremușului	50,2
<i>Județul Roman</i>	50,1	2. " Flondoreni	60,9
1. Plasa Miron Costin	51,6	3. " Răstoacelor	49,9
2. " Roman Vodă	49,6	<i>Județul Suceava</i>	64,8
<i>Județul Romanși</i>	47,5	1. Plasa Arbore	61,8
1. Plasa Dunărea	42,0	2. " Dragomirna	62,2
2. " Ocolul	53,2	3. " Ilișești	73,5
3. " Oltul de Sus	46,4	<i>Județul Târnava-Mare</i>	82,0
		1. Plasa Agnita	84,2
		2. " Mediaș	82,7
		3. " Rupea	81,4
		4. " Sighișoara	80,0

<i>Județul Târnava-Mică</i>	66,6
1. Plasa Blaj	62,0
2. „ Diciosărmantin	66,9
3. „ Dumbrăveni	79,9
4. „ Iernut	58,2
<i>Județul Tecuci</i>	52,7
1. Plasa Homocea	45,4
2. „ Ivești	57,1
3. „ Podu-Turcului	50,4
<i>Județul Teleorman</i>	41,4
1. Plasa Alexandria	38,4
2. „ Balaci	43,1
3. „ Roșiorii de Vede	42,6
4. „ Turnu-Măgurele	44,6
5. „ Zimnicea	36,6
<i>Județul Tighina</i>	32,3
1. Plasa Bulboaca	31,0
2. „ Căușani	30,9
3. „ Ceadăr-Lunga	34,7
4. „ Cimișlia	34,3
<i>Județul Timiș-Torontal</i>	77,3
1. Plasa Buziaș	68,8
2. „ Centrală	83,8
3. „ Ciacova	78,5
4. „ Deta	78,0
5. „ Jimbolia	81,8
6. „ Lipova	63,9
7. „ Periam	82,0
8. „ Recas	69,4
9. Plasa Sânticolaul-Mare	80,2
10. „ Vinga	77,1
<i>Județul Trei-Scaune</i>	83,2
1. Plasa Baraolt	85,7
2. „ Covasna	83,2
3. „ Sf. Gheorghe	83,6
4. „ Târgul-Săcuțesc	81,7

<i>Județul Tulcea</i>	50,3
1. Plasa Babadag	48,4
2. „ Gurile-Dunării	45,7
3. „ Măcin	48,0
4. „ Topolog	59,8

<i>Județul Turda</i>	53,2
1. Plasa Baia-de-Arieș	55,6
2. „ Câmpeni	36,7
3. „ Câmpia-Turzii	61,6
4. „ Iara	51,5
5. „ Luduș	52,8
6. „ Mihal-Viteazu	64,4

<i>Județul Tutova</i>	52,9
1. Plasa Manolache Epureanu	56,7
2. „ Vasile Pârvan	56,2
3. „ Vlăhuță	45,8

<i>Județul Vâlcea</i>	47,6
1. Plasa Cerna	43,0
2. „ Cozla	55,9
3. „ Drăgășani	44,5
4. „ Horezu	52,6
5. „ Zătreni	43,8

<i>Județul Vaslui</i>	47,8
1. Plasa Movila lui Burcel	49,5
2. „ Ștefan cel Mare	46,1

<i>Județul Vlașca</i>	35,2
1. Plasa Călugăreni	36,6
2. „ Călniștea	34,2
3. „ Dunărea	34,8
4. „ Glavacioc	36,9
5. „ Neajlov	32,9

ANTON GOLOPENȚIA

FAMILIA ȘI COPILUL ÎNTR'UN SAT DIN NEAMȚ (HOLDA)¹⁾

Așezarea satului Holda ²⁾. Cătunul Holda este situat pe malul stâng al Bistriței moldovene în cuprinsul județului Neamț, la o distanță de 98 km de orașul cel mai apropiat — Piatra-Neamț.

Ca înfățișare exterioară, este un sat împrăștiat;

el însuși face parte din comuna Broșteni, situată la 3½ km depărtare de vatra Holdei; la rândul său, Holda însăși formează o serie de ramificații, determinate de cursul pâraielor și numite după numele apelor dealungul cărora sunt așezate.

¹⁾ Cercetarea a fost întreprinsă sub conducerea *d-nei Natașa Popovici-Raiski*, directoarea de studii a Școlii de Comandante dela Broșteni - Neamț, care a dirijat-o și redactat fișele. Contribuția elevelor este menționată în dreptul fiecărui capitol. ²⁾ Material cules de Eliza Petrescu și Silvia Botescu.

Adnotare Sanda
Golopenția, 1999

GRADUL DE MODERNIZARE AL REGIUNILOR RURALE ALE ROMÂNIEI

Publicat în „Sociologie românească“ IV (1939), 4–6 (aprilie-iunie), p. 209–217. Semnat Anton Golopenția. Apare la rubrica *Cercetări*.

În nota 2, A.G. se referă, fără a o numi, la ancheta sociologică *60 sate românești*, pe care a condus-o împreună cu D.C. Georgescu. Publicarea ei era prevăzută în cadrul seriei de lucrări prin care Școala sociologică de la București întâmpina al XIV-lea Congres Internațional de Sociologie (Președinte: D. Gusti), care urma să aibă loc la București între 29 august și 4 septembrie 1939. Izbucnirea celui de al II-lea război mondial a zădărnicit aceste planuri și a întârziat apariția celor *60 de sate*. Lucrarea a fost tipărită abia în anii 1941–1942 și însumează patru volume structurate după cum urmează: *60 sate românești*. Anchetă sociologică condusă de Anton Golopenția și Dr. D.C. Georgescu. **Vol. I. Populația** [Cuprinde: *Starea de azi a satului românesc, studiu introductiv* (Prof. D. Gusti), p. V–XI; *Istoricul cercetării* (Prof. D. Gusti), p. XIII–XVI; *Populația* (Athanase Georgescu), p. 3–94; *Mișcarea populației* (I. Chibulcuteanu), p. 95–143]. **Vol. II. Situația economică** [Cuprinde: *Evoluția de după război a proprietății agricole* (Ing. I. Measnicov), p. 9–41; *Situația economică prezentă* (Ing. Agr. P. Stănculescu și C. Ștefănescu), p. 45–292]. **Vol. IV. Contribuții la tipologia satelor românești. Sate agricole, sate pastorale** [Cuprinde: **A. Sate de șes:** 1. *Șepreuș*. Un sat de agricultori din Șesul Tisei (Miron Constantinescu), p. 1–15; *Jdioara*. Un sat de agricultori din Banat (C.G. Pavel), p. 16–25; 3. *Perieți*. Un sat de muncitori agricoli din Ialomița (Ovidiu Bârlea și Gh. Reteganul), p. 26–43; *Văleni*. Un sat din Stepa Basarabiei (Al. Știrbu), p. 44–52; *Stoeșești*. Un sat cu moșie boierească din Tutova (Mircea Tiriung, M. Dobre și Ghenuță Coman), p. 53–64; 5. *Corcmaz*. Un sat de baltă din Basarabia de miază-zi. Cu o privire generală asupra satelor românești din jud. Cetatea-Albă așezate în Balta Nistrului (Mircea Tiriung), p. 65–89; 7. *Chirileni*. Un sat de plugari din Bălți (Gheorghe Meniuc), p. 90–100; 8. *Slobozia-Pruncului*. Un sat de mici agricultori din Bucovina (Mircea Tiriung), p. 101–118; **B. Sate de munte:** 1. *Mărul*. Un sat de munte din Banat (C.G. Pavel), p. 119–130; 2. *Bârsești*. Un sat răzășesc din nordul Vrancei (Yolanda Nicoară), p. 131–179. **Vol. V. Contribuții**

la tipologia satelor românești. Sate cu ocupații anexe [Cuprinde: C. Sate de deal: de viticultori și pomicultori — cu ocupații anexe: 1. Cârlișele, un sat de podgoreni din Râmnicu-Sărat (Gh. Reteganul), p. 1–21; 2. Căianul-Mic, un sat de voștinari și strângătoare de lână din Munții Someșului (Gh. Reteganul), p. 22–64; 3. Mocodul, un sat de cultivatori de ceapă și de producători de pănură din Granița Năsăudului (Gh. Reteganul și Pr. V. Zinveliu), p. 65–85; 4. Vidra, un sat de moși negustori și meșteșugari ambulanți (Florea Florescu), p. 86–172; 5. Bucșoiaia, un sat de muncitori forestieri și industriali din Bucovina (Mircea Tiriung), p. 173–183; 6. Bogații, un sat de negustori de fructe și de emigranți la oraș din Dâmbovița (Miron Constantinescu), p. 184–205; 7. Târnavă-Caraș, un sat de plugari, muncitori industriali (Mircea Tiriung și Constantin Durdu), p. 206–218. București: Institutul de Științe Sociale al României, Biblioteca de Sociologie, Etică și Politică condusă de D. Gusti. Sociologia României 4, 1941 (I, II), 1942 (IV, V). Volumul III s-a pierdut în faza de șpalturi.

Pomenit în nota 5 cu un articol despre știința de carte raportată la numărul învățătorilor, I. Measnicov colaborase (sub semnătura, ușor diferită, Measnicoff) cu A.G. și la volumul *Un an de activitate la Ministerul Instrucției, Cultelor și Artelor* de D. Gusti. Există de altfel o continuitate evidentă între o parte din ideile cuprinse în studiul *Note statistice asupra stării de fapt [a învățământului în românia]* și studiul de față.

Evaluarea nuanțată a științei de carte ca prim indice al modernizării, dar nu suficientă pentru a garanta o viață civilizată se va regăsi, pe plan descriptiv și raportată la calitatea vieții culturale, și la Petre Ștefănuță. Acesta vorbește despre intensitatea vieții culturale în satele cu analfabetism ridicat și despre sărăcia ei relativă în sate în care nivelul de știință de carte este considerabil.

Ca în altele din studiile statistice pe care le-a publicat, A.G. preferă rețeaua fină a plășilor celei, mai rare, a județelor și se opune limitării descrierilor la generalități sau medii statistice neconcludente cu privire la regiuni sau provincii istorice. Provinciile nu sunt unitare, iar mediile statistice sunt pure abstracții. Nu se pot lua hotărâri administrative diferențiate pornind de la medii statistice — susține A.G. — și fiecare plasă (deseori fiecare localitate) reclamă luarea în considerație a unor împrejurări specifice atunci când se încearcă rezolvarea problemelor ei cheie. În legătură cu metoda de cercetare sociologică a plășilor, pot fi consultate, în vol. I-ăi al *Operele*, îndeosebi studiile *Plășile model, Ce avem de făcut în cele zece plăși, și Plășile în care lucrăm*.

Gradul de modernizare al regiunilor rurale ale României reprezintă cartografierea pe plăși a recensământului din 1930. Pentru prezentarea în linii mari a rezultatelor acestui recensământ, vezi adnotările și comentariile la textul *Structura socială a României*.